

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Рада молодих учених університету

Матеріали
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
**«ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ І ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

31 січня 2019 року

Вип. 43

Збірник наукових праць

Переяслав-Хмельницький – 2019

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ВЫСШЕЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ
«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды»

Совет молодых ученых университета

Материалы
Международной научно-практической интернет-конференции
**«ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ
НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ»**

31 января 2019 года

Вып. 43

Сборник научных трудов

Переяслав-Хмельницкий – 2019

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стаття присвячена актуальному питанню використання інтелектуальних ігор як засіб оптимізації навчання дітей старшого дошкільного віку. Розкривається система роботи з інтелектуальними іграми для оптимізації навчання дітей старшого дошкільного віку, використання яких доступне, як вихователям так і батькам.

Ключові слова: старший дошкільний вік; гра; інтелектуальна гра; продуктивна діяльність; ігрова діяльність.

This article is devoted to the actual issue of the use of intellectual games as a means of optimizing the teaching of children of senior preschool age. Also, this article is about the system of work with intellectual games to optimize the training of children of the senior preschool age, the use of which is available to educators and parents.

Key words: senior preschool age; game; intellectual game; productive activity; game activity.

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Дошкільний вік – унікальний період у розвитку особистості. Відмінна особливість його порівняно з наступними етапами становлення особистості полягає в тому, що він забезпечує саме загальний розвиток дитини, який слугує основою для набуття в подальшому спеціальних знань та навичок і засвоєння різних видів діяльності. Підхід до дитини, як до цінності, визначає загальний підхід до її виховання та розвитку. Особистість дитини дошкільного віку має виступати центральною фігурою в освітньому просторі. Актуальність нашого дослідження зумовлена потребою пошуку такої організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, які були б середовищем особистісного розвитку дитини та забезпечували б формування у дітей цілісної картини світу.

Реалізація поставленої мети не можлива без урахування низки проблем, що виникли на сьогодні в дошкільній освіті, зокрема зниження рівня уваги до інтелектуального розвитку дошкільників, що безпосередньо впливає на погіршення загального розвитку дітей. Виходячи з цього, можемо стверджувати, що інтелектуальні ігри в системі продуктивної та навчальної діяльності мають велике значення для загального розвитку дітей.

Аналіз досліджень та публікацій. Гра є важливим і абсолютно незамінним видом діяльності дитини. Ще у древньому світі ігри були осередком громадського життя, їм надавалося релігійно-політичне значення. Стародавні греки вважали що боги захищають гравців, і тому Ф. Шіллер стверджував, що античні ігри можуть служити ідеалом будь-яких інших видів дозвілля людини.

Зайва поспішність, прагнення випередити можливості дитини, ускладнити завдання можуть призвести до формального, механічного запам'ятовуванню без належного осмислення певних дій і глибокого їхнього розуміння. Успішне навчання дитини залежить і від її темпераменту, і від уміння мислити логічно, і від розвитку мовлення дошкільника, і розвитку дрібної моторики, і розвитку пам'яті.

Розвиток особистості дитини, формування у неї універсальних, у тому числі творчих здібностей, що відповідає її віковим можливостям та вимогам сучасного суспільства, забезпечення для всіх дітей рівного старту розвитку, збереження та зміцнення їхнього здоров'я – головна мета виховання. Найважливішим, найістотнішим компонентом виховного процесу є становлення внутрішнього світу дошкільника, що формується поступово та визначає евристичний, творчо-пошуковий чи навпаки, репродуктивно-наслідувальний характер будь-якої дитячої діяльності.

Щоб сформувати у дошкільника цілісну картину світу, потрібно подбати про впровадження в психолого-педагогічну практику системного підходу до розвитку особистості – це сучасна мета реформування системи дошкільної освіти України (О. Кононко, Т. Піроженко). Педагог повинен бути зорієнтований на всебічний і цілісний розвиток дошкільника.

Застосування ігор як засобу навчання бере початок із давнини – із змагальних навчально-виховних занять у Афінах (4-6 ст. до н. е.). В епоху Відродження і реформації Т. Кампанелла та Ф. Рабле пропагували принцип ігрового навчання для опанування дітьми основ наук. За Я. Коменським, навчання може стати універсальною грою для кожної вікової групи дітей.

Педагогічна теорія ігрової діяльності на першому етапі формувалася під впливом таких учених, як П. Блонський, М. Демков, А. Макаренко, С. Русова, В. Сорока-Росинський, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Шацький, Я. Чепіга, а пізніше у сфері дошкільної педагогіки вона збагачувалася результатами наукових досліджень Л. Артемової, Н. Гавриш, Р. Жуковської, Н. Кудикіної, Т. Маркової, Р. Римбург, Н. Михайленко, Г. Усової та ін. Їх ідеї є основою щодо характеристики досліджуваного феномена з позицій термінологічно-понятійного апарату, функцій ігрової діяльності, обґрунтування її структурних особливостей, класифікації ігор й провідних підходів щодо методики педагогічного керівництва іграми різних видів.

Загальновідомою є теорія З. Фрейда, який оцінював гру як «велику культурну роботу дитини над собою». Адже, за його словами діти наслідують у грі все те, що в житті справляє на них велике враження. А все, що викликає у людини позитивну емоцію стає мотиватором до діяльності. Тому саме гра мотивує дитину до навчання та пізнання. З цією теорією погоджується і вітчизняний вчений І. Сікорський. Він відзначав, що гра, будучи тісно пов'язаною з функціонуванням емоційної сфери дитини, в онтогенезі з'являється раніше інших видів дитячої діяльності. Її збудником є почуття, а саме діяльність сприяє розумовому і соціальному прогресу особистості. Гра має значний вплив на розвиток інтелектуальної сфери завдяки опори цієї форми діяльності на моторику, оскільки дитина постійно діє, експериментує з предметами. Для неї гра – школа мислення, у грі змінюються розумові сили, конкретизуються знання, розвиваються здібності.

З огляду на зазначене, **метою** статті є теоретично обґрунтувати значення інтелектуальних ігор та їх вплив на розвиток продуктивної та навчальної діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Ігрова діяльність – це динамічна система взаємодії дитини з навколишнім середовищем, у процесі якої відбувається його пізнання, засвоєння культурно-історичного досвіду і формування дитячої особистості. Специфіка ігрової діяльності полягає в тому, що її продуктивність визначається активним функціонуванням уяви дітей і міжособистісного спілкування та адекватністю ігрового середовища. Термінологічне словосполучення ігрова діяльність є родовим стосовно поняття гра. Гра – це конкретний прояв індивідуальної і колективної ігрової діяльності дитини, яка має конкретно-історичний, багатовидовий, креативний та багатofункціональний характер. Науковими дослідженнями доведено: гра є специфічною формою пізнавальної діяльності дитини, яка надає їй можливість виконувати щось цікаве індивідуально або у групі, максимально використовуючи свої можливості; це власна активність дитини, що дозволяє виявити себе, випробувати свої сили, докласти свої знання й вміння для досягнення суб'єктивно, а згодом і об'єктивно значущого результату [3].

Загальною закономірністю розвитку діяльності дітей дошкільного віку є її інтелектуалізація. Згідно з цим особливе значення для дітей дошкільного віку набувають інтелектуальні ігри. Це – загадки, кросворди, ребуси, анаграми, чайнворди, шаради, метаграми, каламбури, шахи, шашки тощо.

Суттєво відрізняються від всіх інших видів ігор – ігри за правилами. Для здійснення ігрової дії більшості інтелектуальних ігор потрібні, по-перше, база знань, а по-друге – і це головне – ті розумові операції, за допомогою яких тільки й можна дійти до розв'язання

ігрової задачі. Інтелектуальний характер ігрових дій цих ігор і визначає їх педагогічний вплив на дитину – позитивний емоційний досвід, що створюється в умовах цікавої для дитини розумової діяльності, викликає в неї потребу частіше перебувати в подібних ситуаціях. У такий спосіб, спираючись на чисельність довільно створених емоціогенних ситуацій позитивної забарвленості, вихователь формує у дитини потребу перебувати в ситуаціях активної розумової діяльності. Частину інтелектуальних ігор доцільно використовувати як на організованих заняттях, так і у вільний час.

Тому, враховуючи важливість проблеми з розвитку навчальної та продуктивної діяльності нами було розроблено каталог інтелектуальних ігор. Основною ідеєю якого є розвиток розумової діяльності в цікавій системній роботі для оптимізації навчання дітей старшого дошкільного віку.

Каталог створений з трьох основних блоків: командні ігри, індивідуальні ігри та настільно-друковані. Особливістю командних інтелектуальних ігор є те, що діти не лише демонструють свої знання, а й вчаться співпрацювати, досягати спільної мети, підтримувати одне одного. У каталозі зазначені приклади традиційних командних ігор, створені різні варіації «Брейн-рингів», «Інтелектуальних марафонів». Зазвичай у них беруть участь дві-три команди по четверо-шестеро дітей. Вихователь ставить запитання. Гравці мають швидко обговорити в командах різні варіанти відповідей та назвати правильну. Під час індивідуальних ігор, у яких кожен грає сам за себе, діти мають змогу проявляти ініціативу, демонструвати свої знання та вміння, а відтак пишатися своїми здобутками.

Окремо розглянемо такий різновид інтелектуальних ігор, як настільно-друковані. Нині на ринку представлено широкий їх спектр для дітей різного віку. Такі ігри яскраво оформлені та спрямовані на розвиток: логічного мислення, уваги, пам'яті, кмітливості тощо.

Інтелектуальні ігри не можуть бути здійсненими без правильної організації та планування методичної роботи. Планування – це один із способів управління процесом формування елементарних математичних уявлень дитини-дошкільника. План дає можливість ціленаправлено і систематично розподілити за часом програмні задачі і шляхи їх здійснення.

Щоб правильно спланувати роботу дошкільний педагог повинен:

1. добре знати програму в цілому і програму тієї вікової групи, в якій він працює;
2. знати вікові та індивідуальні особливості своїх вихованців;
3. вміти керуватися дидактичними принципами при плануванні та організації навчання;
4. знати методичні основи інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку;
5. постійно підвищувати свою професійну компетентність.

Керівництво інтелектуальною грою потребує від педагога великої майстерності й такту. Важливо не тільки розв'язати пізнавальне завдання гри, а й зберегти її як цікаву, близьку й доступну дітям діяльність.

Висновки та рекомендації. З огляду на все вище зазначене можемо зробити висновок, що інтелектуальний розвиток безпосередньо впливають на загальний психофізичний розвиток дитини та позитивно впливає на формування пізнавальних функцій, а особливо на мислення та мовлення. Важливо пам'ятати, що головне – не обсяг знань і вмінь, а їх якість і вплив на рівень розвитку дитини. Тільки регулярний вплив вихователя на навчання і розвиток дитини надасть позитивний результат, бо саме інтелектуальні ігри – це основний вид діяльності дітей дошкільного віку, де найважливіше місце займає функція пізнання і навчання. Вони допомагають дитині навчитися ефективно сприймати і засвоювати нові знання, закладається базис збагачення ерудицією майбутнього школяра. Таким чином, правильно підібрані, систематизовані інтелектуальні ігри, на нашу думку, сприятиме розумовому розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Однак, проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальшого вивчення потребують такі питання, як: планування системи роботи на рік «Використання інтелектуальних ігор в закладі дошкільної освіти для дітей старшого дошкільного віку»; розробка методичних рекомендацій щодо правил проведення інтелектуальної гри в закладі дошкільної освіти.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Навчально-методичний посібник / За ред. Г.С. Тарасенко. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 320 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти: (нова редакція) / Науковий керівник: А. М. Богуш; Авт. кол-в : Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
3. Актуальні проблеми дошкільного виховання: Міжвуз. зб. наук. праць / А.М. Богуш, Т.І. Поніманська. – Рівне: Рівненський держ. педагогічний ін-т, 2004. – 176 с.
4. Ващенко Г. Роль ігрової діяльності у навчанні / Ващенко Г. Загальні методи навчання. - К., 1997. – 366 с.
5. Граємо в інтелектуальні ігри з дошкільниками [електронний ресурс]. - <https://www.pedrada.com.ua>

УДК 373.2

Юлія Волинець, Анна Лисиця
(Київ, Україна)

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена актуальному питанню розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в процесі експериментальної діяльності. Розкриті ключові поняття проблеми та сутність і чинники формування пізнавальної активності дітей дошкільного віку. Визначена динаміка етапів розвитку пізнавального інтересу дітей та завдання дошкільного педагога.

Ключові слова: *пізнавальна активність; старший дошкільний вік; експеримент; експериментальна діяльність дитини; чинники формування пізнавальної активності дітей дошкільного віку; етапи розвитку пізнавального інтересу.*

Key words: *cognitive activity; senior preschool; experiment; experimental activity of the child; factors of formation of cognitive activity of children of preschool age; stages of development of cognitive interest.*

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Стратегія розбудови дошкільної освіти на сучасному етапі спрямована на виконання положень Закону України «Про дошкільну освіту», концептуальних засад Базового компонента дошкільної освіти, завдань Концепції дошкільного виховання в Україні та державних національних програм «Освіта» («Україна XXI століття», «Діти України», основу яких становить забезпечення належного розвитку, вихованості та навченості дитини перших семи років життя. В умовах сьогодення увага акцентується на організації пізнавальної діяльності, де слід дотримуватись принципу наступності: нові знання і відкриття дитиною мають ґрунтуватися на вже засвоєних раніше. У зв'язку з цим гостріше постає проблема розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку у процесі експериментальної діяльності, адже застарілі методи та форми методичної роботи вже не спрацьовують. Особливо значущим є пізнавальна діяльність, яка активізується під час проведення нескладних дослідів, експериментів.

Це завдання розв'язують дошкільні педагоги, створюючи умови для самореалізації особистості дитини, формуючи в неї вміння пізнавати навколишній предметний світ, себе, інших людей і практично застосовувати набуті знання. Врахування фізичного та інтелектуального потенціалу дітей, їхніх потреб та інтересів відіграє провідну роль у